

De vos verovert nieuwe streken

André de Baerdemaeker [ecoloog, bureau Stadsnatuur Rotterdam; debaerdemaeker@bureaustadsnatuur.nl]

Niels de Zwarte [hoofd, bureau Stadsnatuur Rotterdam; dezwarte@bureaustadsnatuur.nl]

Shirley Jaarsma [bioloog, Natuurhistorisch Museum Rotterdam; jaarsma@hetnatuurhistorisch.nl]

In het boek *De Nederlandse Zoogdieren II* schrijft Eykman (1937) "De vos komt in ons land plaatselijk nog vrij algemeen voor. Dit geldt hoofdzakelijk voor de provinciën Limburg, Oostelijk Noord-Brabant, Gelderland (Veluwe en Achterhoek), Overijssel en op enkele plaatsen in Drente en Utrecht. Ontbreekt in Westelijk Nederland geheel. Het dier is vrijwel uitsluitend gebonden aan de zandstreken (bosch en heide)". Het bestaan van een zogenaamde 'stadsvos' in Nederland was in die tijd in ieder geval ondenkbaar. Dat is tegenwoordig wel anders.

Opmars

De vos (*Vulpes vulpes*) heeft in de afgelopen decennia een flinke opmars gemaakt in het westen en noorden van Nederland. Deze ontwikkelingen hebben vooral te maken met grootschalige veranderingen in het landschap. Grondwaterverlaging, bebossing en de aanleg van recreatiegebieden zijn hierbij de belangrijkste (Broekhuizen *et al.* 1992).

Tegenwoordig komt de vos vrijwel overal voor, met uitzondering van de Waddeneilanden, Noordwest-Friesland en delen van de Zeeuwse en Zuid-Hollandse eilanden. Deze afwezigheid heeft alles te maken met het landschap. Eilanden zijn alleen zwemmend te koloniseren en zullen dus als laatste opgevuld worden. En de uitgestrekte, veelal boomloze zeekeleigraslanden in Friesland hebben een vos weinig te bieden. Dat geldt ook voor het Groene Hart van Zuid-Holland, waar dit roofdier eveneens schaars is.

▲ Waarnemingen van de vos binnen en vlak buiten de gemeentegrens (blauwe lijn) van Rotterdam in de periode 2002-2011. (bureau Stadsnatuur Rotterdam)

Rotterdam

De eerste melding van een vos uit de directe omgeving van Rotterdam is een verkeersslachtoffer dat op 18 juli 1993 werd gevonden nabij het verkeersknooppunt Kethelplein in Schiedam. Deze vos werd door de Dierenambulance Rotterdam bij Het Natuurhistorisch bezorgd en wordt als een los skelet bewaard (NMR 9990-00145).

Sinds 2002 komt de vos ook in stedelijk Rotterdam voor. Tenminste, de eerste vos die in de database van bSR staat, is in 2002 gezien bij vliegveld Zestienhoven in de nabijheid van het voormalig baggerdepot (Brekelmans 2002).

In Hoek van Holland heeft de vos zijn intrede mogelijk al eerder gemaakt dan in de rest van Rotterdam. De vos heeft zich naar alle waarschijnlijkheid via het binnenduin van Noord-Holland zuidwaarts tot aan de Nieuwe Waterweg uitgebreid en is daarna linksaf geslagen richting Vlaardingen en Rotterdam. Dat blijkt ook uit de database van bSR waarin inmiddels 315 meldingen staan geregistreerd. De vroegste meldingen hebben voornamelijk betrekking op zwervende dieren.

Dit zullen overwegend jonge mannetjes zijn geweest, want die hebben de meeste zwerfvlucht. Als vervolgens de jonge dames ten tonele verschijnen kunnen, de eerste burchten worden verwacht. Hier kan soms een paar jaar tussen zitten.

In de omgeving van Rotterdam was één van de eerste vaste burchten die werd ontdekt die van de Akerdijkse Plassen in 2005. Vervolgens namen de waarnemingen toe in aangrenzende gebieden: polder Schieveen, het Lage Bergsche Bos, de Noordoost-Abtspolder (DOP-NOAP) en het Schiebroekse Park. De deur om verder de stad in te trekken stond vanaf dat moment wagenwijd

▲ Torenvalk en vos zijn beide fanatieke muizenjagers. Hier passeren ze elkaar in polder Schieveen, op 3 november 2009. (Peter Soer)

▲ Vos in de regen op De Esch in Rotterdam; 29 augustus 2010. (Mikko Väänänen)

open. Bewoners van Terbregge begonnen sinds 2006 vossen te melden, net als wandelaars en hondenbezitters in Park Zestienhoven en het Kralingse Bos. Op de campus van de Erasmus Universiteit aan de Laan van Woudestein in Kralingen figureert een vos regelmatig op videobeelden van de beveiliging.

Van daaruit hebben vossen zich gevestigd in de Esch, waarmee gesteld kan worden dat de gehele Rotterdamse noordoever van de Nieuwe Maas inmiddels door vossen wordt bewoond.

De zuidelijke oever van de Nieuwe Maas is tot op heden redelijk vrij gebleven van vossen. De rivier fungeert als een natuurlijke barrière. De enige uitzondering hierop is een geval op de Zuiderbegraafplaats in Rotterdam-Zuid. In de periode winter 2004 tot zomer 2006 werden geregeld keutels gevonden bij de daar aanwezige kolonie blauwe reigers. Onder de nesten van blauwe reigers liggen geregeld over de nestransd geknoeiide prooien en uit het nest gevallen jonge reigers, zodat een vos daar een goede maaltijd bijeen kan scharrelen. Inmiddels blijkt uit diverse bronnen dat ook in de polders ten zuiden van Rotterdam zo nu en dan een vos opduikt. Het is onze verwachting dat het aantal meldingen de komende tijd verder zal toenemen en dat Rotterdam-Zuid er binnen enkele jaren ook aan zal moeten geloven. Ook het havengebied van Rotterdam kan op termijn verder bevolkt worden door vossen: aan prooien in de vorm van konijnen en meeuwen is geen gebrek.

Alles in beschouwing nemend is het onze voorzichtige schatting

dat medio 2011 tenminste acht burchten in Rotterdam aanwezig zijn. Uitgaande van twee volwassen vossen per burcht, samen met rondzwervende dieren en jongen, zal het aantal vossen dat permanent in en rond de stad aanwezig is tussen de 30 tot 50 dieren liggen.

Vos en mens

Veel mensen vragen zich af wat de komst van de vos in onze stad voor gevolgen gaat hebben. Vormt de soort een risico voor de volksgezondheid? En welke overlast brengen vossen met zich mee? In het rapport dat bSR over de vos in Rotterdam heeft geschreven wordt uitgebreid op deze kwesties ingegaan (De Zwarte *et al.* 2011). De belangrijkste conclusie is dat u er waarschijnlijk niet veel van gaat merken. Vossen zijn schuwe dieren die ook in stedelijk gebied contact met mensen zullen vermijden. De kans dat u direct in aanraking komt met een wilde vos is daarom, ook in delen van de stad waar veel vossen rondlopen, klein. Daardoor, en vanwege het feit dat West-Nederlandse vossen vrijwel geen gevaarlijke ziektes dragen, is de kans op ziekteoverdracht zeer klein. Huisvuil plunderen

▲ De vos van de Zuiderbegraafplaats te Rotterdam werd nooit gezien, maar de keutels onder reigernesten verradden zijn aanwezigheid; 20 maart 2006. (Sander Elzerman)

zullen vossen ook niet: mede om de overlast van vuilniszakverscheurende meeuwen tegen te gaan, maken we in Rotterdam al geruime tijd gebruik van ondergrondse vuilcontainers, die ook effectief zijn tegen vossen. Toch kan een vos als lastig ervaren worden, vooral wanneer bijvoorbeeld kippen verdwijnen. Uiteraard dienen huisdieren en pluimvee degelijk gehuisvest te worden. Wanneer men kippen en tamme konijnen onbeheerd buiten laat lopen, is de kans aanwezig dat een roofdier ermee aan de haal gaat en later terugkomt voor de volgende. Een vos maakt wat dat betreft geen onderscheid tussen een wild konijn en een witte hangoor. Dat doet een havik overigens ook niet. Indien tamme dieren door middel van goede huisvesting zijn afgeschermd, zullen roofdieren hier niet gericht op af gaan en veel vaker op wilde prooien jagen. Het verlies van een kip of konijn blijft dan een incident.

De stad heeft er dus een roofdier bij. Dat hoeft geen probleem te zijn. Er lopen meer roofdieren in Rotterdam. Denk alleen al aan de vele straatkatten die iedere nacht op pad gaan. Het feit dat de stad als ecosysteem steeds complexer wordt, is juist een goed teken. ◀

Het volledige rapport is te downloaden op bureaustadsnatuur.nl

Literatuur

- Brekelmans, F.L.A. 2002 - Verkenning locatie baggerdepot op beschermde flora en fauna - bSR-notitie 0024, bureau Stadsnatuur Rotterdam, Rotterdam
- Broekhuizen, S., Hoekstra, B., van Laar, V., Smeenk, C. & Thissen, J.B.M., 1992 - Atlas van de Nederlandse zoogdieren - Stichting Uitgeverij KNNV, Utrecht
- Eykman, C., 1937 - De Nederlandsche Zoogdieren, deel II - Uitgave van de Vereniging tot oprichting en instandhouding van een natuurhistorisch museum te Rotterdam, Rotterdam
- de Zwarte, N., de Baerdemaeker, A. & Jaarsma, S., 2011 - Vossen in Rotterdam. Literatuurstudie: ecologie, voorkomen en verspreiding in de stad - bSR-rapport 176. bureau Stadsnatuur Rotterdam, Rotterdam